תלמוד ירושלמי · מפרשים · עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי · סדר נשים

עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי יבמות

רבי ישראל איזנשטיין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי יבמות

רבי ישראל איזנשטיין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עמודי-ירושלים-על-תלמוד-ירושלמי-יבמות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
פרק ב 4
הלכה א 4
הלכה ד 6
הלכה ו 8
הלכה יא 8
פרק ג 8
הלכה א 8
פרק ד 10
הלכה יא 10
הלכה טו 11
הלכה טז 11
פרק ו 11
הלכה ו 11
פרק ז 12
הלכה א 12
פרק ח 12
הלכה ב 12
הלכה ג 13
פרק ט 13
הלכה א 13
הלכה ד 13
פרק י 14
הלכה ג 14
הלכה ח 14
פרק יא 14
הלכה ה 14
הלכה ז 14
פרק יב 18
הלכה ב 18
הלכה ג 18
פרק יג 18
הלכה ב 18
פרק יד 19
הלכה א 19
פרק טו 20
הלכה א 20
הלכה ח 20
הלכה ט 21
פרק טז 21
הלכה ג 21

פרק א

הלכה א

[כ"י] כתיב כי את כל עיין ביאור כל הסוגיא בשו"ת ברית אברהם חאה"ע (סי' קכ"ו):

פרק ב

הלכה א

[כ"י] **כן אנן קיימין כשמת והניח אשתו מעוברת כו'**. ע' ש"ק שהניח בתימה דהא אקרא קאי ומה"ת סומכין על רוב ולדות שהן בני קימא ומדוע צריכה להמתין ולדעתי י"ל לפמ"ש הרא"ם בפ' משפטים וכן ראיתי בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' ר') דהולד קודם שנולד לית ביה הרוב מה"ת ע"ש וא"כ כיון שלא נולד עדיין לית ביה הרוב וע' פמ"ג (א"א סי' שמ"ג) שהניח בקושיא על המ"א שם דהא רוב לאו בני נפלים נינהו ע"ש ולפ"ד הרא"ם והרדב"ז הללו לק"מ וע' שו"ת ח"ס (חיו"ד סי' שע"ד) שהביא קושית הפמ"ג הזאת ולא הרגיש שיש ליישבו עם מ"ש הרא"ם והרדב"ז ושו"ר להפמ"ג במ"ז (סי' שכ"ח סק"א) שהוא בעצמו חולק כסברת הרדב"ז וא"כ מהתימה עליו שהניח בקושיא בסי' שמ"ג והן אמת שמדברי הפענח רזא (פ' משפטים) שכ' וז"ל ענש יענש פירש"י דמי ולדות וקשה דלמא נפל הוי וי"ל דאזלינן בת"ר כמו רוצח דלא חיישינן שמא טריפה הוא וכיוצא בזה עכ"ל מבואר דסובר דגם זה הוה רובא מעליא (אולם קשיא לי מ"ש דהטעם דאזלינן בתר רובא דהא קיי"ל דבממון לא אזלינן בתר רובא (אמר נחום אליהו בנו ותלמידו לפי משמעות התוס' בסנהדרין (ג' ב' ד"ה ד"מ) נראה דברוב גמור אזלינן בתר רובא גם בד"מ אם כן מיושב קושיות מר"ן אבי עט"ר זללה"ה) ולכאורה יש להביא ראיה לזה ממסכת שבת (דף ק"ז ע"ב)הושיט ידו למעי בהמה ודלדל העובר שבמעיה דחייב ופירשו הרמב"ם בהל' שבת פ"י והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן שם דחייב משום נטילת נשמה והנה אם נפל הוא לית ביה חיותא אינו חייב וע"כ מה דחייב הוא משום דאזלינן בתר רובא דלאו נפלים נינהו מוכח דגם קודם שנולד אמרינן דרוב לאו נפלים נינהו ואין לחלק בין אדם לבהמה דבבהמה גם במעי אמה יש לה תורת רוב דבבהמה כולם נולדו בשלימותם משא"כ באדם דהא ליתא בב"ב (צ"ג א') ובירושלמי ב"ק (פ"ה ה"א) איתא להדיא דגם בבהמה איכא רק רובא ויש לעיין מזה ג"כ על שו"ת בית יהודה (חאה"ע סי' י"ד) שכתב דלהרוג עובר במעי אמו איכא איסורא וע"כ לא התיר לעשות רפואה לאשה מעוברת שתפיל הולד משום צורך אמו משמע דסבירא ליה דגם במעי אמו יש לו חזקת חיות הן אמת שקשיא לי עליו שלא הביא דברי המהרי"ט בתשובותיו (ח"א

סי' צ"ח) שנראה מדבריו דלצורך אמו מותר וע"ש בסי' צ"ז ומ"א (סי' ש"ל סקט"ו) וכן ראיתי להצידה לדרך (דס"ט ע"ב) שכ' דגם איסורא ליכא והוכיח מפ"ק דערכין האשה שיוצאות ליהרג כו' פשיטא כו' ומאי פשיטותא דאמאי לא נמתין עד שתלד אע"כ דליכא גם איסורא ע"ש וכ"ז נעלם מהבית יהודה [גם מש"ש לפרש דברי הרמב"ם פ"ב מהל' רוצח דיצא ראשו כו' מיירי בקים לן שכלו חדשיו אינו מוכרח עשו"ת נוב"י מה"ת (חח"מ סי' נ"ט) שדחה פירוש זה והן אמת שהצידה לדרך (דס"ח ע"ג) הבין כן בדעת הרמב"ם וכן ראיתי בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תרצ"ה) שפי' כן בדעת הרמב"ם וכן כתב התשב"ץ (ח"ג סי' רפ"ה) וקשיא לי על הנוב"י שלא ראה דברי הריב"ש במקורן (בסי' תמ"ו) שכ' להדיא בסי' כלו לו חדשיו אף שנגמרו סימניו אינו נהרג אם לא שהה ל' יום ולא כהנו"ב שם שכ' דלהרמ"ם נהרג בנגמרו סימניו (וע' ראב"ן סי' שע"ב)שכתב וכן כל השנוים במסכת נדה דתינוק בן יום א' מטמא בזבים ובנגעים ובטמא מת וזוקק ליבום ופוטר מן היבום ומאכילה בתרומה ופוסל מן התרומה ונוחל ומנחיל וההורגו חייב כולהו בקים לן שכלו חדשיו עכ"ל ויש להעיר על המהרי"ט שם בסי' צ"ז שכתב דלהתעסק עם עכו"ם שתפיל אסור לגמרי דעובר על לפ"ע אם לא שיש רופאים אחרים ולא הוי כתרי עברי דנהרא וק"ל עליו דסוף סוף איסורא דרבנן מיהא איכא וכמ"ש התוס' פ"ק דשבת ומוכח מזה דסובר דבעכו"ם לא שייך זה וכמ"ש הש"כ יו"ד סי' קנ"א אולם בלא"ה ק"ל ע"ז דאם יש רופאים אחרים אינו מקרי מצוי לו כיון דגם אחרים יעשו איסור וכמ"ש המל"מ (פ"ד מהל' מלוה ה"ב) ומוכח מזה דמהרי"ט סובר כשיטת הפני משה שם דגם בכה"ג מותר ע"ש ותו ק"ל על הרדב"ז שסותר דברי עצמו שכתב שם (ח"ה סי' ש"א קנ"ג) דלכך לא הוי התראת ס' באלמנה לכ"ג משום לא יחלל זרעו אף דשמא לא תלד דהוי רוב דרוב נשים מתעברות ויולדות ע"ש והנה מ"ש משום דהוי רוב לא הוי הת"ס הנה כי כן כתבו התוס' בכמה דוכתי דהיכי דהוה רוב לא הוי התראת ספק וכמ"ש התוס' גיטין (ל"ג א' ד"ה ואפקעינהו) נדה (מ"ו ב' ד"ה ר"י) וע' תוס' מכות (ט"ו ב' ד"ה במאי) וכ"כ הרא"ש הובא בשיטה מקובצת (מג"א) בנזיר וכתובות (ג. א) וב"ק (מ"ד ב) וכ"כ הריטב"א נדה (מ"ו ב) בשם הרשב"א ומזה תמיה לי על שו"ת הלק"ט (ח"ב סי' רל"א) שכ' דאף דאיכא רוב הוי הת"ס ע"ש והא ליתא הן אמת שלכאורה נראה כן ממ"ש המאירי ביצה (ד"כ ע"ב) שכ' דאם התרו בו ביום א' של יו"ט אע"ג דרוב שנים אדר ואלול אינן מעוברין אין הולכין במלקות אחר הרוב והו"ל הת"ס עכ"ל וזה מורה כדעת ההלק"ט אולם יש ליישב זה עפמ"ש בשו"ת ח"ס (חיו"ד סי' ט) דרוב הנעשה בידי אדם לא הוי רוב לענין התראת ספק ע"ש וא"כ ה"נ כיון דהדבר תלוי בב"ד שוב לא הוה רוב לענין הת"ס ומזה תמוהין

לי דברי הס' שלמי נדבה (ח"ב ד"ז ע"ב) שכ' ליישב קושית התוס' ביצה (די"ב) דאמאי לא אמר ר"ע הוא ועז"כ דלר"ע גם בשוחט שלמי נדבה לוקה דדילמא טריפה יהיה וליכא למימר דהוה התראת ספק דע"כ ברייתא הזאת סוברת דהוה התראה דאל"כ עולת נדבה נמי הוה הת"ס שמא ישאל עכ"ד והנה מ"ש דהוה התראת ספק הא ליתא כיון דרובה לאו טריפות נינהו לא הוה התראת ספק (ויש לדחוק דלמאן דחייש למיעוטא הוה הת"ס) ומה שהוכיח דא"כ בעולת נדבה ניחוש שמא ישאל הוא תמוה ונעלם ממנו מ"ש התוס' גיטין (דל"ג) ובשאר דוכתי דמשום שמא ישאל לא הוי הת"ס דאוקמינן אחזקתיה ועמ"ש הט"ז והנה"כ בסי' שכ"ג וא"כ מבואר מזה דצדקו דברי הרדב"ז דרוב לא הוה הת"ס ולוקין ע"ז אולם ק"ל ע"ז לפמ"ש הוא בעצמו דקודם שנולד לא הוה רוב כלל א"כ אין כאן רוב גם מש"ש ע"ד רש"י שס"ל דכהן הדיוט בזונה דלוקה שתים הא הוה הת"ס ועז"כ דס"ל דה"ס שמה התראה ולכאורה לפי גי' רש"י במכות (ט"ו ב') ס"ל לר"י דלא שמה התראה וא"כ כיון דאיפליגו בזה ר"י ור"ל מהראוי לפסוק דלאו שמיה התראה דר"י ור"ל הלכה כר"י ועשו"ת שו"מ (מהדו"ג ח"א סי' של"ה) שהקשה על מה דאיתא בשבת (ע"ח ב) דשוחט חייב משום צובע דניחא ליה דליתווסא בית השחיטה דמא כי היכי דלזבני מיניה דהא הוי הת"ס דדילמא לא יצא דם כדאיתא בחולין (ל"ג א) השוחט ולא יצא דם ע"ש מה שחידש בזה דבר שלא ניתן להאמר אולם באמת לא קשה מידי דכיון דעפ"י רוב יוצא דם בשעת שחיטה לא הוי הת"ס וז"ב:

הלכה ד

אי תימר תורה הרי דוד שנשא רצפה בת איה כו'. ע' בישועת יעקב אה"ע (סי' ט"ו שכתב וז"ל קשה לי רצפה היתה פילגש לשאול ולא תהיה אשת חמיו חמורה מחמותו דקיי"ל ע"י אונס ומפותה מותר וה"ה פילגש ע"ש. ומצאתי בא"ז הל' יבום וקידושין (סי' תקצ"ו) שהביא דברי הירושלמי האלו וכ' ומשמע לי ששאול קידש רצפה בת איה דאם היתה פילגש לא היתה ראויה עכ"ל וא"ש. וכבר העיר על הקושיא הזאת הכנה"ג בא"ח בלשונות הר"מ לה' מלכים. וע' בק"נ פ"ב דיבמות ובשו"ת ח"ס (חאה"ע ח"א סי' ל"ט) שם העתיק הישועת יעקב בעצמו דברי הכנה"ג ע"ש וראיתי להעיר על דברי שו"ת נ"ב מה"ק חאה"ע (סי' כ"ו) שהניח בתמיה על דברי התוס' יבמות (כ"א א' ד"ה ומותר) שכ' באשת חמיו וב' חורגין אסורין מפני מ"ע וכתב ע"ז ואע"ג דשמעתין שרי להו אשת חמיו וחורגו שמא אח"כ אסרום וע"ז תמה הנ"ב דהרי התוס' כתב בע"ב ד"ה לא אסרו דקים להו דהנהו שרי והרי רבא היה זמן רב אחרי ר' חנינא כו' ע"ש שהניח בתימה על התוס'. וכן ראיתי להכתונת פסים (ד"ז ע"ג) שתמה כן. ואני בעניי איני יודע מה

קשיא להו הא בישׁ"ש יבמות (פ"ב סי' ה') כ' וז"ל וכ' התוס' והרא"ש אף דבגמ' משמע דתרווייהו להיתר כו' מ"מ שמא אחר התלמוד אסרו הגאונים עכ"ל א"כ מבואר הפי' שהוא גזירת הגאונים עכ"ל א"כ סרה תמיהת הנ"ב דכוונת התוס' אינו על בעלי הגמרא רק על הגאונים דבימיהם אסרו וכמו כן מצאתי להב"ח באה"ע (סי' ט"ו ס"ח) שכ' בשם האגודה וז"ל על מעשה דר"ת ושמא אחר התלמוד אסרום הגאונים עכ"ל. שוב ראיתי בשו"ת ח"ס חאה"ע ח"א (סי' ל"ח) שכ' וז"ל. והנה הישׁ"ש כ' דבדורות האחרונים שכ' התוס' והרא"ש היינו בימי הגאונים וכו' וכונתו בימי בה"ג גזרו. והנה התוס' והרא"ש לאו להכי נתכוונו דא"כ לא הוי מייתי מידי מב' חורגים דר"פ משוח מלחמה דמה ראיה מש"ס לתקנות הגאונים עכ"ל ותמהני עליו שבמח"כ לא שפיל לסיפא דדברי הישׁ"ש שכ' וז"ל וכ' התוס' והרא"ש ומיהו בתלמודא דידן מצאו דלא חשו למ"ע כו' וצריך פי' לפירושם כי אין שייך לומר כאן שלאחר התלמוד אסרו מאיזה טעם נאסר בשלמא אי לית להו שפיר איכא למימר דלאחר התלמוד אסרוה כי בימי התלמוד היו נזהרים בעריות כולם וידעו בי' לא גזרי ואח"כ ראו דלא זהירא כל כך ולא ידעו כל כך גזרו אבל השתא שאף בימי התלמוד רצו לאסור משום גזירה והתירו חכמי התלמוד משום שיש לה קול שחורגים הם ולא יטעו העולם לומר אחותה היא א"כ מזה הטעם לא נשתנה מידי לאסור אחרי התלמוד עכ"ל וא"כ מבואר שהישׁ"ש הרגיש בזה ופי' דבריהם לפ"ז. וגם לא הזכיר הח"ס כלל מדברי האגודה והב"ח שמבואר להדיא כן. וראיתי להבאר שבע (דס"א ע"ב) שכתב וז"ל. וכ' הרא"ש פ"ב דיבמות גבי הא דתנן חורגו מותר בבתו ובעל הלכות כ' כדברי הירושלמי וקשה לי טובא האיך הניחו מסקנת הגמרא ערוכה דידן בשמעתין ותפסו דברי הירושלמי עכ"ל ותמהני עליו דהא כ' התוס' והרא"ש דשמא אח"כ אסרוה והיינו בימי הגאונים וס"ל להה"ג דאשתני דרא וגזרו בזה ולק"מ. וראיתי להעיר ע"ד הכנה"ג באה"ע (סי' ט"ו) שכתב וז"ל בת חורגו אסורה לו מפני מראית העין תשובת הגאונים סי' רנ"א. אמר המאסף ונ"ל שט"ס הוא דבת בנה אסורה לו מה"ת וסבור הייתי להגיה אשת חורגו אלא שגם זה אינו דבפ"ב דיבמות תנא מותר אדם באשת חורגו וחורגו מותר באשתו ולא נתבאר שם שמפני מ"ע אסור ומנ"ל לתשובת הגאונים ז"ל לומר דמפני מ"ע אסור כו' גם מהרי"ל ז"ל בתשובה סי' פ"ה כ' דאשת חורגו אסורה לו וצ"ע עכ"ל. ותמהני ע"ז דודאי לפי שיטת הירושלמי דב' חורגין אסורין מפני מ"ע ה"ה אשת חורגו דהטעם שהעולם לא ידעו שהיא חורגו ויסברו שהיא אחותו או אחיו וא"כ מטעם זה גם אשת חורגו אסור וראיה דהא התוס' כ' על ההוא דירושלמי ואע"ג דשמעתין שרא להו אשת חמיו וחורגו שמא אח"כ אסרוה עכ"ל מבואר שאשת חורגו שוה לב' חורגין.

ועוד תמהני עליו שבמח"כ לא ראה דברי הב"ח שהביא תשובת הגאונים הזאת והגיה כך ע"ש. וע' בשירי קרבן ירושלמי מכות (פ"ב ה"ד ד"ה אלא) שכ' שגם בפסיקתא (פ' אחרי) כ' דאשת חמיו וחורגו אסורים מפני מ"ע ע"ש ואינו תחת ידי ועמ"ש בשו"ת מהר"ח כהן ראפופרט חאה"ע (סי' י"ז) ותפארת צבי חאה"ע דיני עריות (סי' ה') ע"ש:

[כ"י] **אי תימר תורה**. נ"ב עשו"ת ח"ס (ח"א חאה"ע סימן ל"ח ובח"ב סימן קכ"ט):

הלכה ו

(**שייך לדף י"ג ע"א**) **ר' אבין בעי ובנו לכל דבר אפי' לפ"ו ולשני' כו'**. ע' בשירי קרבן שתמה על רמ"א באה"ע (סי' א') שפסק בממזר דקיים פ"ו והכא איבעיא דלא איפשטא. ומהתימה ממנו אחרי שראה שהרשב"א בחידושיו כתב כן. וכן ראיתי להריטב"א שכתב כן וכ"כ הרב המאירי כמו שהביא בשמו הברכ"י (סי' א' סי"ב) שכך היתה גירסתם בירושלמי א"כ מה לו כי יזעק על הרמ"א ומ"ש שהרשב"א לפרש דברי הירושלמי בא. לא ניתן להיאמר כלל. וע' בברכ"י שכתב שנוסחתינו בטילה אחרי שהראשונים לא גרסו כן וא"ש דברי הרמ"א. ומה שהקשה על הגירסא דלשניה דאמאי נקט טפי שניה מכל עריות שבתורה. י"ל דהיינו יכולים לומר כיון דהוא זרע פסול לא גזרו חכמים בו איסור שניה דאינו זרע כשר בלא"ה להכי אשמעינן דבזה ג"כ גזרו גזירתם ומכ"ש בעריות שבתורה דבזה בודאי אסורין וז"פ:

הלכה יא

מתניתא פליגא על רב כו' תמן הוחזקה כו' וכ"ה בקידושין (פ"ג ה"ז) וכתב הפני משה דהתם הוי בחזקת א"א כו' ואין לזה הבנה דכיון דהתורה האמינה לאביו על בתו כשהיא קטנה מאת בתי נתתי לאיש א"כ מדוע יהיה נגד החזקה. אך לא ראה דברי הרמב"ן בחי' ליבמות (דק"ו ע"ב) שפי' דהתם הוחזקה בא"א ודאי ואפי' בא עליה מ"מ יש לחוש שמא זה מוציאה מתחת בעלה שיבא אחריה אבל הכא שאין כאן אלא גט מזה או שכונסה אין לחוש שהרי אם יבאו עדים יוצאה מידו של זה:

פרק ג

הלכה א

אמר לו עבור על ד"ת כו'. ע' בשירי קרבן שכ' קשה הא ודאי שפיר קא חליץ דאתי עשה דיבום ודחי ל"ת דאלמנה כו' וצ"ע עכ"ל. ולדעתי י"ל זה לפי שיטות הירושלמי לעיל (פ"א ה"א) דמדאורייתא חייבי לאוין אינם עולים ליבום והיה מהראוי שגם לא יעלו לחליצה ורק יבמתו ריבה לחליצה א"כ י"ל דהריבוי הוא רק לשאר חייבי לאוין

אבל לאלמנה לכה"ג דכתיב לא יקח ומשמע אפי' קידושין (כשיטות אביי בקידושין דע"ח) ואם קידש לוקה א"כ אם נימא דחליצה הוי קנין כמו קידושין א"כ עושה איסור בהחליצה וע"כ אסור לחלוץ ומוקמינן הריבוי לשאר חייבי לאוין דבהם אם קידש אינו לוקה ולא באלמנה לכה"ג דעושה איסור בהחליצה ולכן הקשה שפיר אמר לו עבור על ד"ת. ובזה י"ל מה שבירושלמי פ"ק אמרינן אחרי דאמרינן יבמתו ריבה לחליצה איבעיא אלמנה לכה"ג מהו ודחק שם הפני משה דלית ליה דרשא דיבמתו והוא דחוק ולהנ"ל א"ש דאפי' אם אית ליה הדרשא דיבמתו מ"מ אבעיא ליה משום דס"ל דחליצה קנין והוי כמו הקידושין וא"כ מסתברא דלא קאי ע"ז הריבוי. ובזה י"ל מה שהקשה שם השירי קרבן דהא מתני' היא אלמנה לכה"ג חולצת וע"ש מה שדחק בזה. ולהנ"ל י"ל דהאיבעיא היה די"ל דהמשנה ס"ל דחלוצה פוטר והוא ס"ל דחליצה עושה קנין ובמ"ש י"ל מה שהקשה הש"ק ביבמות (פ"ו ה"ד) על מ"ש התוס' ביבמות (ס"א א' ד"ה כה"ג) שכ' דאשמועינן דחולץ דסד"א דמשום בזיון לא תחלוץ קמ"ל. והקשה השירי קרבן דהא כבר שני לה ברישא ועוד היכי סד"א דמשום בזיון לא תחלוץ ע"ש ולהנ"ל י"ל דה"א דהא דחייבי לאוין צריכין חליצה הוא מריבוי דיבמתו ועל אלמנה לכה"ג לא קאי כיון שעושין לו בזיון וקאי על שאר חייבי לאוין. ומ"ש הש"ק דכי חמיר כבוד כה"ג מכבוד הת"ח. י"ל דהוי אמינא דחמיר דהא כ' התוס' בסוטה (מ"א ב' ד"ה מצוה) דמצות כיבוד המלך הוא מוטל גם על הת"ח ועכ"ז כבוד הכ"ג חמיר משל מלך דהכ"ג אינו עומד לפני המלך אלא המלך עומד לפני הכ"ג כמ"ש הר"מ (פ"ב מהל' מלכים ה"ה) קמ"ל דלא וגם הכ"ג חולץ. ומ"ש הש"ק דמ"מ שמעינן לה מרישא לק"מ דדרך התנא לאשמועינן אגב דין אף שכבר שנאו במקום אחר וכמ"ש התוס' בברכות (ד"ב א' וכ"כ התוי"ט (בפ"ו מ"ד) אחרי שהביא דברי תוס' אלו וז"ל ועמ"ש בריש ברכות וכוונתו למה שכתבתי. ובדרך אגב אעיר על מ"ש התפארת ישראל בסנהדרין (פ"ב ציון כ') על מש"ש במשנה ר' יהודא אומר אם רצה לחלוץ או לייבם זכור לטוב וז"ל דס"ל דיכול למחול על כבודו ואפילו שלא במקום מצוה כנשיאת אלמנה ולוית המת דמתיר לקמן במשנה עכ"ל ושגה בזה ונעלם ממנו ש"ס מפורש בסנהדרין (די"ט ע"ב) דמקשה הש"ס על ר' יהודא והא אמר רב אשי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ומתרץ מצוה שאני מבואר להדיא דגם לר' יהודא אין המלך יכול למחול על כבודו אלא הכא משום מצוה שאני. ומה שהביא התפארת ישראל ראיה מנשיאת אלמנה לא מוכח מידי דלר' יהודא אין זה כלל בזיון מה שהמלך נושא אלמנותו והרי הר"מ בפי' המשנה והרע"ב פסקו באמת בזה כר' יהודא ומ"ש מהלוית המת גם זה מצוה ודברי התפארת ישראל תמוהים:

פרק ד

הלכה יא

ר' יהודא אומר מטמא מעל"ע כו'. הפלוגתא הזאת הובאה ג"כ בתוספתא נדה (פרק א') וראיתי שם בפני זקן שכ' וז"ל לא ידעתי מהו אם סובר דמעל"ע בעוד שהיא עכו"ם לא מיטמאה פשיטא ואם כבר היתה גיורת מה חילוק יש בין גיורת לישראלית עכ"ל ובמח"כ לא ראה שהפלוגתא הזאת הוא ג"כ בש"ס בבלי בכתובות (ל"ו א') ופי' שם רש"י דראתה בו ביום דם דר"י ס"ל דיה שעתה דכיון דלא אפשר לקיים בה טומאת מעל"ע דבהמעל"ע עדיין היתה עכו"ם לכן גם מפקידה לפקידה אינה מטמאה ור"י ס"ל דמטמאה מעל"ע כלומר בתורת מעל"ע משעת הטבילה וכן פירשו שם התוס' והרא"ש והריטב"א. ובשיטה מקובצת פי' שם דאפילו אם ראתה אחר מעל"ע אינה מטמאה למפרע דטומאת מעל"ע גזירה דרבנן היא ולא גזרו בגיורת רק משעה שתראה ואילך. וראיתי להשירי קרבן שכ' וז"ל וקשה למה תהא מטמאה מעל"ע דאימור כותלי בית הרחם העמידוהו הא מיהת אין הנכרית מטמאה כנדה ואיו כאן שום טומאה ועוד קשה דהא בלא"ה טמאין הטהרות שנגעה בהך דקיי"ל דגזרו על העכו"ם שיהיו מטמאין כזבין לכל דבריהם ואפשר דנ"מ דעל טומאת עכו"ם איך שורפין תרומה משא"כ בטומאת מעל"ע עכ"ל. ובמחכ"ת דבריו תמוהים דקושיתו הראשונה שהקשה דלמה תהא מטמאה כו' לק"מ ונעלם ממנו מ"ש רש"י דגם אחר הטבילה אינה מטמאה כיון דאי אפשר לקיים בה גזירת מעל"ע. ומ"ש דבטומאת מעל"ע שורפין תרומה הוא תמוה דהרי בטומאת מעל"ע אין שורפין כמבואר בש"ס נדה (ד"ו ע"ב) וברמב"ם המו"מ (פ"ג ה"ט) ובטומאת עכו"ם מבואר בת"כ (פ' מצורע) בפרשה זבים דשורפין עליהן וכ"ה בתוספתא זבים פ"ב וער"ש שם. אולם י"ל קושיתו דנ"מ בגיורת פחותה מג' שנים ויום א' שאז לא גזרו עליהם כמבואר בש"ס ע"ז (דל"ז) וברי"מ (פ"ב מהמטמו"מ) ולענין דמיה מטמא למפרע מעל"ע כשראתה ב' פעמים ונראה דלכן השמיט הר"מ הך דינא כיון דאין נפקא מינה רק לענין תינוקת כשראתה ב' פעמים שזה לא שכיח. ומה שהקשה השירי קרבן עוד על עבדים דהא אף שאינם משוחררים מטמאים בזיבה ע"ש היה נראה מזה לסייע לגירסת הילקוט פרשה מצורע (רמז תקס"ז) דגרס עבדים משוחררים ע"ש. אך לא נראה כן ע' בנה"כ ביו"ד (סי' א') ובעיקר קושיתו נראה דפלוגתתן הוא רק בגיורת ולא בעבדים ולכן אמרו בירושלמי שם דיה שעתה ולא שעתו דקאי רק על גיורת וכ"ה בתוספתא הפלוגתא רק בגיורת ולא קשה מידי ולפמ"ש הגן המלך (סי' ק"א) דשפחה אינה מטמאה רק מאסמכתא א"ש אך דבריו תמוהין וכמ"ש הס"ט ביו"ד (סי' קפ"ג סק"א) ע"ש וע"כ הנכון כמ"ש לעיל:

הלכה טו

אע"ג דר' יהושע אמר כו'. וכ"ה בקידושין (פ"ג הי"ב) וראיתי להיד המלך (הא"ב פי"ח ה"א) שכתב והנה מלתא זו דהירושלמי נאמרה ונשנית בלא טעם כו' ע"ש ונעלם ממנו ש"ס יבמות (דמ"ה ע"א) דאיתא התם דין הזה ומייתי לס בק"ו מאלמנה לכה"ג ע"ש וכ"ה דברי הירושלמי וז"פ:

הלכה טז

אע"ג דר' יהושע אמר כו'. וכ"ה בקדושין (פ"ג הי"ב) וראיתי להיד המלך (הא"ב פי"ח ה"א) שכתב והנה מלתא זו דהירושלמי נאמרה ונשנית בלא טעם כו' ע"ש. ונעלם ממנו ש"ס יבמות (דמ"ה ע"א) דאיתא התם דין הזה ומייתי לה בק"ו מאלמנה לכ"ג ע"ש וכן הוא דברי הירושלמי וזה פשוט:

פרק ו

הלכה ו

נשאת לחמישי וילדה מהו תחזור על רביעי אומרים לה שתיקתיך יפה מדיבורך. ראיתי להיד המלך ה' אישות (פט"ו הי"ד) שכ' ע"ד הירושלמי הללו וז"ל ובגמרא דילן אדחי טעם זה ומסיק דטעמא הוא משום דהשתא הוא דבריית ומהתימה על תלמוד ירושלמי דלשיטתו קיימא קושיות גמרא דידן דאם הוא שתק אנן מי שתקינן ליה ונמצא הגט בטל ובניה ממזרים וצ"ע עכ"ל ולענ"ד לק"מ והוא בהקדם מה שראיתי בחי' הריטב"א יבמות (דס"ה א') שכ' וז"ל אמר רב פפא השתא הוא דבריית פי' בתוס' דהכא לא מצי לקלקלה משום דיכולה למימר השתא הוא דבריית ומש"ה התם דבאיילנות ליכא למימר השתא היא דבריית כו' ורש"י ז"ל פי' אלא אמר רב פפא כו' ע"ש מבואר מדבריו דשיטת התוס' דלא גרסי אלא והיינו דלא חזרו מהא דאמרינן לה שתיקתך יפה מדיבורך דבאמת אינו יכול לקלקלה דאמרינן השתא הוא דבריית רק אם תתבע כתובתה לומר דגם מעיקרא היתה בריאה אמרינן לה שתיקותך יפה מדבורך דלפי דבריך א"כ יכול לקלקלה וע"כ תשתוק ולא תתבע הכתובה ולפ"ז א"ש דברי הירושלמי דגם הירושלמי ס"ל כש"ס דילן ואמרינן לה שתיקתך יפה מדיבורך. ובזה א"ש מה דקשה על הירושלמי דהא שם אמרו לעיל הטעם דאם נשאת לרביעי וחמישי ולא ילדה דאין יכולים הראשונים לחזור עליהם דאמרינן השתא הוא דנתעקרה א"כ אמאי לא אמרו גם הכא הטעם דהשתא הוא דאבריית. ולפמ"ש בביאור הירושלמי א"ש דגם כאן הכוונה כן רק דנקט לה ביתר שאת דאמרינן

לה שאם תדבר אז תקלקל ובאמת אינו יכול לקלקל דאמרינן השתא הוא דאברית וא"כ אינו מגיע לה כתובה וא"ש:

פרק ז

הלכה א

א"ל הרי עבדי מלוג כו' משלך נתנו לך כו'. ע' בפני משה שכתב משלך נתנו לך כלומר בעבדי צאן ברזל דלאו מדאורייתא אכלו כדמסיק בדין הוא שלא יאכלו דהרי הם לאו כשלו ממש אלא הואיל וחייב באחריותן קתני וכן אמר רב ספרא בבבלי שם כו' ולפ"ז לא תירץ ר"א כלום לר' יוחנן וא"כ הודה ר"א לר"י כיוך שלא מצא מענה וא"כ איך מבואר אח"כ בירושלמי דעדיין הוא מחלוקת וגם הדבר הוא תמוה דעבדי צאן ברזל לא יאכלו מדאורייתא הא הוא חייב באחריותן ופשיטא דאכלו מדאורייתא עבור זה ואין זה דומה להא דמבואר בבבלי יבמות (ס"ו ב') דהתם קאי כשגירשה והוא רוצה ליקח הנכסים שלם וע"ז אמר דהדין עמה דאין לו עליהן כ"א חיוב אחריות וכשרוצה ליקח אותן הדין עמה אבל לענין אכילת תרומה בודאי דמה"ת הן אוכלין בשביל חיוב אחריות. האמנם מצאתי בתמים דעים להראב"ד (סי' רל"ט) שגרס אמר ליה ר' אליעזר הגע עצמך כו' ונ"ל פירושו דר"א אמר לר"י על מה שהקשה לו דהלא גם עבדי מלוג מכוחו הן אוכלין בתרומה ועכ"ז אינן מכורין כשמכרן ה"ה בנכסי צאן ברזל אע"ג דהן אוכלין בתרומה מכוחו לא יהיה מכורין ותירץ לו ר"א דאינו דומה דבשלמא נכסי צאן ברזל דהן אוכלין מדאורייתא בתרומה שפיר י"ל דגם אם מכרו אינן מכורין כיון דחזינן דיש לו כח להאכילן בדאורייתא בתרומה משא"כ בנכסי מלוג דרק מדרבנו הן אוכלין בתרומה ומדינא לא היה להם ראוי לאכול כלל בתרומה א"כ י"ל דכיון דרק מדרבנן הן אוכלין הן אמרו והן אמרו כנ"ל לפרש דברי הירושלמי:

פרק ח

הלכה ב

[כ"י] **ולא סוף דבר נפצעה**. נ"ב ע' שו"ת ח"ס חאה"ע (ח"א סימן ס"ו):

[כ"י] **הרי שעלתה חטטין**. נ"ב עשו"ת ח"ס חאה"ע (ח"א סי' מ"ד):

אמר ר' מתנה משחררין לו שפחה כו'. בשירי קרבן תמה ע"ז וגרס משיאין לו שפחה ולפ"ז מוכח דעמוני מותר בשפחה ולא כהחלקת מחוקק (סי' ד') שנסתפק בזה וכבר תמה עליו השער המלך (פט"ו מהא"ב) מדברי הירושל' הללו ובישועת יעקב העיר ג"כ

על הח"מ כן. ומ"ש הישועת יעקב דהרשב"א גרס ג"כ משיאין הוא תמוה דהרשב"א גרס משחררין לו וכמבואר בחי' הרשב"א יבמות (דע"ז ע"ב) ע"ש:

הלכה ג

הוו להון לנשים לקדם כו'. ע' במראה הפנים שכ' דאף שהקושיא שעל עמוני במקומה עומדת מ"מ הואיל וכללם הכתוב בחד קרא דרשינן הכא לתרווייהו ע"ש. וקשה לי דהא קיי"ל דכל מקום דאיכא למיקש לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן אם כן אדרבה היה להם להקיש לחומרא דיאסרו בתרווייהו ומצאתי בחי' הרשב"א יבמות (ע"ו ב') שכ"כ להדיא דאם היה גבי עמון לא שייך הך טעמא דהיה להם לקדם היה אסורין תרווייהו ועוד דהמעיין בסמ"ג (לאוין קי"ד) ובעמודי שלמה שם וברמב"ן (פ' תצא) מבואר דהירושלמי ס"ל כש"ס דילן בהא וע"כ צ"ל דהירושלמי לא חש לקושיא הזאת משום דחיה דש"ס דילן ולא ביארו להדיא וכיוצא בזה יש הרבה בירושלמי ועוד יש לומר דהפירוש היה להם לנשים לקדם בתמיה דכי היה להם לנשים לקדם וכן נראה דלהפני משה העיקר חסר מן הספר דהפי' לקראת נשים. אחר כך ראיתי בגליון הש"ס שכ"כ. ועיין בזוהר חדש רות (ד"ה ויקחו) שכתב ועוד כתיב באורייתא תרי טעמא ע"ד אשר לא קדמו כו' ואשר שכר כו' עיקרא דמלתא גוברין היה כו' ע"ש ודו"ק:

פרק ט

הלכה א

כשר שנשא כשירה ויש לו אח חלל כו'. כ"ה הגירסא כאן בירושלמי והיינו דהמשנה סוברת דהותרו כשירות להנשא לפסולין. וכ"ה גירסת הרמב"ם שם בפי' המשנה. ומזה תמיה לי על שו"ת מאיר נתיבים (ח"ב פרשה תצא) שכתב שם דבכה"ג מותרות להתייבם דבביאה הראשונה מתקיימת מצות יבום. וזה מותר מה"ת לחייבי לאוין ואינו אסור רק משום גזירה אטו ביאה שניה. וכאן בביאה הראשונה תעשה חללה ותהיה מותרת לו אח"כ. דהא מבואר כאן להדיא דאסורה להתייבם. ועל שאר הפוסקים לק"מ די"ל דהם סוברים כפי' התוס' דבחללה איכא ג"כ עשה והוא עשה ול"ת ומה"ת אינו עולה ליבום אבל מה יעשה לשיטות הרמב"ם שגם הוא העתיק הגירסא הזאת והוא ס"ל בפי"ז מהא"ב דליכא רק לאו מוכח דלא ס"ל כשיטות המאיר נתיבים:

הלכה ד

אמר ר' ירמיה שאין לו עליה אלא אכילת פירות כו'. ולפי דבריו תקשה מה שמקשה אח"כ מהו ולא פירות. ובשירי קרנן הקשה כן. וכ' דנ"ל דה"ג אמר ר"י שאין לו עליו

אכילות פירות ע"ש. ומצאתי בחי' הרמב"ן ליבמות (פ"ד א') שהביא דברי הירושלמי הללו וגרס שם כן יעו"ש:

פרק י

הלכה ג

לא תדמינה לחלבים שכן כו'. ע' בשירי קרבן שהניח בצ"ע על הרשב"א בתהה"א שהוכיח דסד"א לחומרא מ"ה דאל"כ אשם תלוי האיך משכחת לה דהא לר' יוסי ליכא לדמויי אשם תלוי לשאר ספיקות יעו"ש. וי"ל זה לפמ"ש בק"א לשו"ת שמן רוקח ח"ב סי' י"ח דר' יוסי ס"ל כר' אלעזר דאדם מתנדב אשם תלוי בכל יום והכא כוונתו מטעם נדבה ע"ש. א"כ א"ש דלדידן דלא סבירא ליה כר"א שפיר הוכיח הרשב"א והבן:

הלכה ח

[כ"י] **פשיטא הדא מילתא**. נ"ב עיין ביאורו בשו"ת ח"ס (חאה"ע סימן י"ד):

פרק יא

הלכה ה

מהו שיעידו עדות אחד ותעלה להן עדות אחת אי ייתא כהדא כו' ע"ש. וע' בשירי קרבן שתמה על זה דהא קיימא לן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ע"ש שהניח בקושיא וכן תמה בשו"ת שיבת ציון (סי' ק"א) וכתב דדברי הירושלמי סתומים וצריכים ביאור. ומהתימה שנעלם מהם דברי התוס' סנהדרין (ל"א א') שכתבו דהא דקיימא לך אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה הוא דוקא היכא שידעינן מי הוא העד הפסול אבל היכא דלא ידעינן מי הוא העד הפסול לא שייך הך דינא יעו"ש. ואם כן הכא דלא ידעינן מי הוא העד הפסול ועל כל חד מהן מספקינן אם הוא הכשר או הפסול לא שייך הך דינא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולהו זה ברור:

הלכה ז

שאל לר' יוסי א"ל לית צריך כו'. ע' מה שפי' בו הפני משה והקה"ע. ועי' חי' הרמב"ן יבמות (דף פ' ע"א) שהביא דברי הירושלמי האלו ולפי מה שפי' בו נראה ההיפוך ממה שפי' הפ"מ והקה"ע דסימנים היה בו כו' קאי על העובדא והיה בו סימנים בן ח' וכן במה שמשני כשפי' כו' היינו שהיה בן ח' וכבר האריך בזה בשו"ת בית דוד בק"א (סי' ב') ע"ש. וע' בשערי ירושלמי בהגהות וחידושים (דף ג ע"א) שמחלק בין אנינות דאורייתא

לאנינות בזה"ז עיין שם וצ"ע מעובדא דירושלמי הנ"ל דהעובדא היה לאחר החורבן ויש להאריך בזה:

הכה את זה כו'. ע' כל הסוגיא בירושלמי ובמה שפי' הפני משה. והנה מבואר מהסוגיא דהיכא דאגלאי מלתא למפרע סובר ר"י דכ"ע מודו דלא הוי התראת ספק. ור"ל סובר דאין חילוק כלל בין היכא דאגלאי מלתא להיכא דלא אגלאי מילתא למפרע. וע' בירושלמי (ס"פ האשה שהלך) ובפרק ב' נזירין (ה"א) ופני משה שם. ובזה נ"ל ליישב מה שהקשה המל"מ (פי"ז מה' סנהדרין מסתירה דברי התוס' יבמות (ד"פ ע"א) שכתבו דבאגלאי מילתא למפרע הוי התראה אף דהוי ה"ס ובנדה (דמ"ו ע"ב) כתבו דהוי התראת ספק ע"ש שהניח בצ"ע. ולי קשה ג"כ מתוס' חולין (די"א ע"ב ד"ה וכ"ת) דגם שם הוי איגלאי מילתא. ומ"מ כ' דהוי ה"ס. וכן קשה לי על המהרש"א קידושין (י"א ד"ה חייבים) שכ' דמ"מ הוי ה"ס אף דהוי נגלה הדבר למפרע. אולם לפי דברי הירושלמי הללו אתי שפיר דביבמות כתבו דלא נצרך לומר דרב סובר דה"ס לא שמה התראה די"ל דסובר כשיטות ר' יוחנן משא"כ בנדה אזלי לר"ל ולדידיה אין חילוק כלל וא"ש הכל. ומצאתי בשער המלך (פ"ב מהל' אישות) שחקר בזה והמעיין יראה דלפמ"ש א"ש. ובזה י"ל דברי האלגזי שהוכיח דהתוס' ס"ל דה"ס לא שמה התראה ממ"ש בכתובות (ל"ג א') שכתבו ותיפוק ליה דהוי ה"ס ומאי קושיא דלמא ס"ל לרבא דה"ס הוי התראה אע"כ דס"ל להלכה דלא שמה התראה וראיתי בכסף נבחר (כלל נ"א) שכ' שאשתמטתיה ש"ס מפורש בחולין דפ"א דרבא ס"ל דלא שמה התראה [והנה כמו כן ראיתי בריטב"א בקידושין (דע"ח) שהקשה לרבא דאם בעל אח"כ לוקה דהא הוי ה"ס. ותירץ דס"ל שמה התראה אף ה"ס. וכ"כ הריטב"א בחידושיו למכות (ט"ו א') וכן מוכח ממ"ש הרשב"א בחי' לשבועות (ט"ז ב') דההיא בעיא דשהיה למלקות קאי למ"ד דה"ס שמה התראה ושם רבא בעי לה. מוכח דס"ל דלרבא ה"ס שמה התראה. וכ"כ הריטב"א בחי' לשבועות שם. ועתוס' ב"מ ד"י ע"ב ובשיטה מקובצת שם ודו"ק וא"כ תקשה על הרשב"א והריטב"א דס"ל לרבא דה"ס שמה התראה דזה היפוך ש"ס חולין הנ"ל (וע"ש בגירסת רש"י ותוס')] וע' באור חדש פסחים (ד"ה ע"א) שכ' דרבא ס"ל דה"ס ל"ש התראה ע"ש וכ"כ בפני יהושע בפסחים ד"ס וליתא. אמנם עם האמור י"ל דעד כאן לא אמר רבא בחולין דלא שמה התראה אלא בספק אם ישפך הדם אם לא ואף שאח"כ נשפך הדם מ"מ בשעת ההתראה הוי ספק ולא הוי גילוי מילתא משא"כ הכא כשבאו העדים לב"ד והעידו ומקודם התרו בהן שלא יעידו שקר ואח"כ העידו שקר א"כ הדעת נוטה דגם מעיקרא בא לב"ד על מנת כן והוי כמו אגלאי מילתא למפרע וא"כ מנ"ל להתוס' להקשות דלמא מודה רבא בהו דהוי

התראה אע"כ דסוברים דבכל מקום לא הוי החראה [וע' סנהדרין (דע"ז ע"ב) דאיתא התם ואמר רבא זרק צרור בכותל וחזרה לאחוריה והרגה חייב ותנא תונא כגון אלו המשחק בכדור שהרגו במזיד נהרגין בשוגג גולין פשיטא במזיד נהרגין איצטרך ליה מהו דתימא ה"ס הוא מי יימר דהדרה קמ"ל וא"כ גם רבא הוצרך לאשמועינן זה משום דה"א דהוי ה"ס ש"מ שס"ל שה"ס לא שמה התראה] ודע דהר"מ פסק דה"ס לא הוי התראה רק כשהוא מפורש ופי' בשו"ת נ"ב מה"ת (חאה"ע סי' ע"ז) דדוקא היכא שלעולם תהיה בספק אז שמה התראה משא"כ היכא שיוכל להיות ודאי. ומיושב בזה מה שהקשה השער המלך (פ"ט מהל' כלאים) דמשמע מהר"מ דאפי' הרביע עליו בהמה וחיה אינו לוקה דלדעת הר"מ דה"ס שמה התראה ילקה. ולהנ"ל א"ש דלאו דהרבעה משכחת לה בודאי. [ודברי הלח"מ פ"א מהל' ק"פ צע"ג ובפרט לפמ"ש בעצמו בפ"ה מהל' שבועות. אך ראיתי ביד דוד פסחים דס"ג שכ' שט"ס הוא בלח"מ ובתפארת ישראל פ"ד דפסחים תמה ג"כ על הלח"מ] ובזה י"ל דברי ה"ה (פ"כ מהא"ב הי"ג) שכ' על מ"ש הר"מ שם דמי שבא בזה"ז ואמר שכהן הוא אינו נאמן ואין מעלין אותו לכהונה אבל אוסר עצמו בזונה גרושה וחללה ואם נשא או נטמא לוקה וכתב ה"ה הטעם דכיון שהחזיק עצמו לכהן כשהן מתרין בו לאו ה"ס הוא לגבי עצמו. וראיתי בשו"ת מהר"ם מרוטינבורג האחרונים חאה"ע (סי' י"ב) שכ' ע"ד ה"ה דהיא משנה שאינה צריכה דלא יהא ה"ס הלא רבינו פסק בהל' סנהדרין דה"ס שמה התראה ע"ש. ולהנ"ל א"ש דכיון דיוכל להיות ודאי בזה סובר הר"מ דלא שמה התראה. ובזה י"ל דברי החכם ההובא בשו"ת תפארת צבי (ה' נדה סי' קפ"ה) שכ' וז"ל ומה שאמר החכם שאינו לוקה מפני הספק. שגג שגגה גדולה דאנן פסקינן דלוקין על ה"ס דה"ס שמה התראה. ולהנ"ל צדקו דברי החכם דבנדה פסקינן דה"ס לא שמיה התראה דיוכל להיות ודאי בזה ודו"ק. וראיתי להנודע ביהודא שם שכ' וז"ל דפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל לדעתי לא נחלקו אלא במלקות אבל במיתה מודה ר"י לר"ל דלא שמיה התראה. ובכלילות שמואל (אות ז' סי' ל"ג) חיזק דבריו. ובזה י"ל דברי רש"י סנהדרין (ע"ח ב') שכ' בנתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם דפטור משום דהוי ה"ס. וראיתי להתפארת ישראל בסנהדרין פ"ט שכ' ע"ז ותמוה דהרי קיי"ל ר"י ור"ל הלכה כר"י לבר מתלת ור"י ס"ל דה"ס שמה התראה ע"ש. האמנם לפי האמור דבמיתה לכ"ע לא שמיה התראה א"ש. ומיושב בזה קושית תוס' [גיטין] (ל"ג א' ד"ה אפקינהו) שהקשו שם דהא הוי ה"ס. וראיתי בשו"ת מנחת עני (סי' ק"ח) שהקשה דהא קיי"ל שמה התראה. ולהנ"ל א"ש דבמיתה כ"ע ס"ל דלא שמיה התראה. הן באמת שמדברי הרשב"א בתשובותיו (ח"א סי' קמ"ו) ומדברי ר' ירוחם ספר אדם (נתיב א' ח"ד) מבואר

דגם במיתה קיי"ל דשמיה התראה. האמנם תמיה ליה על הנ"ב דא"כ נסתרה קושית הירושלמי דמקשה לר"י ור"ל דאיתפלגין בב' יו"ט של גליות מהכה זה וחזר והכה זה. דשאני התם דהוי מיתה אע"כ דאיך לחלק. ומדברי הירושלמי הללו יש להעיר ג"כ על שו"ת תועפת ראם (חאה"ע סי' ל"ד) והתורת גיטין בחי' לגיטין (דע"ו ע"ב) שחילקו בין היכא שהספק הוא בעיקר האיסור להיכא שספק בגברא וכבר קדמם בזה השער המלך ונסתר זה מדברי הירושלמי הללו דהא מבואר דגם בב' י"ט של גליות אגלאי מילתא למפרע אף דהוי הספק בעיקר האיסור. וגם במ"ש הנ"ב דהיכא דהדבר תלוי בידי אחרים ולהעובר בעצמו הוא ספק לא אמר אדם מעולם דיהיה שמה התראה קשה מב' י"ט של גליות דלא נודע להעובר בעצמו אם קידשו ב"ד את החודש ועכ"ז נחלקו בזה. וראיתי להפני משה ס"פ האשה שהלך שכ' על מה דמקשה הירושלמי דלמה אינו נעשה סריס בן סורר ומורה דשמא יביא שערות בתוך ג' חדשים כמ"ד אין מקבלין התראה על הספק. וכ' הפני משה דאף דאגלאי מלתא למפרע. התם דנתרי בי' מספק למיקטליה לא שייך אגלאי מלתא למפרע עכ"ל והדברים המה סתומים וחחומים אין לו ביאור כלל דמ"ש זה מאוכל חלב כו'. ובאמת נראה הפי' בירושלמי כמ"ד איך מקבלין התראה על הספק היינו אף בכה"ג וכמו שסובר ר"ל וכמ"ש למעלה (ולדעת הנ"ב שכ' לחלק בין מלקות למיתה י"ל ג"כ דלענין בן סורר ומורה דהיא קטלא לא אמרינן כן. אך כבר כתבתי דלא נראה כך מהירושלמי) וי"ל לפי מ"ש הרמב"ם (פ"ז מהל' ממרים) דטומטום שנקרע אף דאגלאי מלתא למפרע דהוי בן מ"מ כיון שבשעת ההתראה לא ידענו אינו נעשה בן סורר ומורה א"כ נימא כן גם לענין גדול כיון דבשעת ההתראה לא ידענו אף דאח"כ אגלאי מילתא לא נעשה בן סורר ומורה. אך י"ל דדוקא לענין אי הוי זכר גלי קרא ולא לענין גדלות דהא לפירש"י צריכין אנו לידע שהוא בן משעת לידה ופשיטה דלא שייך זה לענין גדלות א"כ ה"ה לפי' הר"מ. ובביאור הירושלמי י"ל לפמ"ש בשו"ת נ"ב מה"ק (אה"ע סי' י') די"ל כוונת הש"ס לענין חטאת אבל מלקות אין לוקין ע"ש א"כ מתיישבין ג"כ דברי הירושלמי הנ"ל גם י"ל לפי מה דאמרינן דבן סורר ומורה נידון על שם סופו וא"כ י"ל דאין דומה לשאר איסורין דהמה איסור בעצם משא"כ בבן סורר ומורה דאינו אסור בעצמותו רק גזירת הכתוב שיהיה נידון על שם סופו וא"כ כשהקטן אינו ראוי לכך אינו איסור דלא היה בזה גזה"כ ואינו דומה לאכילת חלב והבן. שוב נדפס שו"ת נודע בשערים וראיתי במה"ת (חאה"ע סי' ר"ז) שפי' דברי הירושלמי עפ"י דברי הר"מ וכבר כתבתי שיש לפקפק בזה. עכ"פ נראה מדברי הר"מ דדוקא בבן סורר ומורה אם נקרע אח"כ גלי קרא דלא מהני ומשמע דבשאר איסורים לא אמרינן כן ולהכי תמהתי על הפרי מגדים

בפתיחה כוללת לאורח חיים (ח"ב סי' כ"ה) שכתב ואם טמא עצמו ונקרע ונמצא זכר אין לוקין עליו דאף על גב דה"ס שמה התראה כהאי גוונא לא שמה התראה לכולי עלמא עכ"ל והוא מהתימה דמדברי הר"מ נראה להיפוך. ושוב ראיתי בשאלות ותשובות שיבת ציון (סי' פ"ט) שנראה שהעיר מהירושלמי על הנ"ב. ועשו"ת ח"ס (חיו"ד סי' ט') וחח"מ (סי' כ"ה):

פרק יב

הלכה ב

סנדל של עץ חבריא בשם רב הן שיהיה חובטין של עץ כו'. פירש הפני משה והן שיהיה כו' תחתיתו של סנדל שהן מעמידין אבל על גביה צריך שיהיה של עור. אולם הלשון הוא דאמר והן שיהיה משמע דקפידא הוא שיהיה לו חובטין של עץ והל"ל דדוקא החובטין יהיה של עץ דרשאי אבל ע"ג לא. אולם ראיתי בחי' הרמב"ן שבת (ס"ו א') שהביא הירושלמי הזה בזה"ל חבטיא של עור תמן אמרין כו' והוא שיהיה תרסיותיו של עור פירש חבטים מה שהרגל חובט עליה והיינו מבפנים מחופה עור ותרסיותיו עור וכן הוא בחי' הרשב"א שם ואתי שפיר:

הלכה ג

אמר ליה כן אנן אמרין לסתום אוירא כו'. כתב הפני משה דלפיר"ח דבחלון המצרית קאמר צ"ל דאתיא הך דהכא דלא כר' אלעי דאמר שם דיכול למחות ובאמת אינו מוכרח לדייק כן דיש לומר דהר"ח פירוש הירושלמי כפי' הי"א ההובא בחי' הרמב"ן לב"ב דנ"ח דהפי' הוא בניחותא דלסתום אוירא באפי' והיינו ההיא דר' אלעי וא"ש:

[כ"י] מהו לפתוח חלון מצרית ע' בפ"מ שכתב ובבבלי פ' חזקת כו' אולם גם לפירוש הרשב"ם שם קשיא מההוא דירושלמי דאמר שם דבחלון מצרית בין מלמעלן מד' אמות בין מלמטה אין לו חזקה וגם השכן אין לו למחות והכא מדבעי רק מלמעלה מד' אמות מבואר דבלמטה יכול למחות וע"ש בחידושי הרמב"ן שהכריח דהעובדא דהירושלמי והבבלי אחד הוא ע"ש והמפרשים לא ראו אותו:

פרק יג

הלכה ב

וקשיא דר' כהנא על דר' יהודא כו' כמ"ד מאליהן כו'. בשירי קרבן כ' קשה הא ר"י סובר תרומה בזה"ז דאורייתא כמפורש בבבלי פ' יוצא דופן וצ"ע עכ"ל. ולא ידענא מאי

קושיא דהיכן מוכח דר"י ס"ל דתרומה בזה"ז דאורייתא אי משום דאיתא התם (דמ"ו ע"ב) קטן שלא הביא ב' שערות ר' יהודא אומר אין תרומתו תרומה לק"מ מזה על הירושלמי דאזיל בזה לשיטתו בתרומות (פ"א מ"ג) דגורס שם ר' יהודא אומר תרומתו תרומה וכמו שהאריך בזה הר"ש שם דמוכח כן מהירושלמי שם. וע' ביאורי הגר"א שם ואס ממה דאיתא התם (דמ"ז א') דעיסה שנדמעת כו' חייבת בחלה י"ל דס"ל דנהי דחייבת בחלה דאורייתא עכ"ז בתרומה ס"ל דהוא דרבנן וכדס"ל לרבנן דבי רב שם וכ"ה שיטות הירושלמי ולא קשה כלל ועמ"ש בשו"ת עדות ביהוסף (סי' י"ד ענף ז') והבן:

פרק יד

הלכה א

אפילו אשם תלוי אין בה כו'. ע' בשירי קרבן שתמה על הר"ם למה פסק שקידושי חרש אינן מה"ת הא בש"ס יבמות (קי"ג א') איכא ב' לישני והר"מ פוסק כל"ב וגם ר"א סובר כן ע"ש ולדעתי י"ל דהר"מ סמך א"ע על הסוגיא דשבת (קנ"ג ב') ששם מבואר דקיי"ל כרבנן וכמ"ש התוס' שם וגם הא אי נימא דקידושי חרש הם סד"א היינו משום שספק שמא חייבים במצות וכמ"ש רש"י שם. והנה בש"ס חגיגה (ג' א') מבואר שם בלא מחלוקת דחרש פטור ממצות ולהכי כתב הר"מ וכל הפוסקים דקידושי חרש הם דרבנן. וראיתי בשו"ת מהרי"מ מווארשא (חאה"ע סי' כ"ז) דהש"ג שפסק בשבת דנותנין לקטן היינו משום דס"ל כר"א ע"ש ולענ"ד אינו מוכרח לומר כן ומ"ש דנותנין לקטן י"ל דס"ל כדעת רש"י ההובא בתוס' ע"ז (ז' א' ד"ה ב"ש) ובר"ן שם בשם הרי"ף דבשל ד"ס קיי"ל כאיכא דאמרי בתרא ולכן כיון דהאיכא דאמרי בתרא ס"ל דגם לרבנן יהבינן לקטן דחרש אתי לאחלופי לכך פסק כמותן וכל הפוסקים ס"ל דקידושי חרש המה רק מדרבנן. וראיתי להעיר ע"ד הפנ"י בגיטין (ע"א א' ד"ה אמר ר"ז) שכ' וז"ל אמנם ראיתי שהרמב"ם ז"ל כ' בהל' עדות דעשרה פסולין לעדות וקחשיב חרש בהדייהו ויהיב טעמא לכולהו מהיכא מימעטו ובחרש לא כ' שום טעם וכך הא דחרש אינו שייך במצוות נמי לאו הלכה פסוקה דבמס' תרומות בירושלמי מייתי תנאי דחרש שייך בכל המצוות וקידושיו קידושין גמורין ובתלמודא דידן נמי מצינו ביבמות דאשת חרש לר"א חייבין באשם תלוי כו' עכ"ל. והנה מ"ש דהר"מ לא יהיב טעמא למה חרש פסול לסדות תמהני עליו דלהדיא כ' הר"מ בהל' עדות (פ"ט הי"א) החרש כשוטה שאין דעתו נכונה ואינו בן מצוות עכ"ל הרי שכ' להדיא שהטעם משום שאינו בן מצוות. ומ"ש דלאו הלכה פסוקה הוא הנה אצלינו הוא הלכה פסוקה דחש"ו פטורים מכל המצוות ואנן לא קיי"ל כר"א

וכמ"ש למעלה. ודברי הירושלמי ממס' תרומות פ"א שהביא דקידושיו קידושין גמורים אף דאיזה אחרונים פירשו דמיירי לענין קידושי אשה עכ"ז העיקר דמיירי לענין קידושי אפר פרה עת"ג (סי' קכ"א סק"ה). [וע' מ"ש הגאון מהרי"ש בהסכמתו לפתחי תשובה אה"ע וז"ל ואני תמה על הגאון נב"י והנמשכים אחריו איך אפשר לטעות בזה שקאי על קידושי אשה לא יפול הלשון קידש בינו לביו עצמו או בינו לבין אחרים רק שקידש לפני עדים אי שלא בפני עדים עכ"ל והא ליתא דהא הכוונה לפי שיטתם שיהיה אחרים עומדים על גבי וילמדו אותו. (ע' ישועת יעקב סי' קכ"א סק"ד) וא"כ שפיר שייך הלשון לפני אחרים] וע"כ דברי הפנ"י המה תמוהים:

פרק טו

הלכה א

[כ"י] **הדא אמרה שע"א נאמן בשעת מלחמה.** נ"ב שו"ת ר' שמחה בר שמואל שהועתקה בשו"ת זכרון יהודה (דמ"ט ע"ב) אי' בזה"ל סבורני דגרסינן שע"א אין נאמן במלחמה ע"ש:

היא אמרה על מטתו מת כו' עמ"ש הפני משה וע' בא"ז (ה' עגונה סי' תרצ"ג) שגרסתו היתה היא אומרת במלחמה ואינו על מטתו מת סבורה היא להתיר את עצמה והיינו דומיא דרישא ולישנא דסבורה משמע שאנו מאמינים אותה לומר מת כיון שידענו שממקום שלום באת כ"ש הכא דמותרת. שמה שאמרה במלחמה שהיא סבורה שבזה תהיה מותרת ביותר ולפי שאנחנו יודעים שלא הלך במלחמה אנו אומרים שאמת שמת רק על מטתו מת יעו"ש באורך:

ב' פעמים ונראה דלכן השמיט הר"מ הך דינא כיון דאין נפקא מינה רק לענין תינוקת כשראתה ב' פעמים שזה לא שכיח. ומה שהקשה השירי קרבן עוד על עבדים דהא אף שאינם משוחררים מטמאים בזיבה ע"ש היה נראה מזה לסייע לגירסת הילקוט פרשה מצורע (רמז תקס"ז) דגרס עבדים משוחררים ע"ש. אך לא נראה כן ע' בנה"כ ביו"ד (סי' א') ובעיקר קושיתו נראה דפלוגתתן הוא רק בגיורת ולא בעבדים ולכן אמרו בירושלמי שם דיה שעתה ולא שעתו דקאי רק על גיורת וכ"ה בתוספתא הפלוגתא רק בגיורת ולא קשה מידי ולפמ"ש הגן המלך (סי' ק"א) דשפחה אינה מטמאה רק מאסמכתא א"ש אך דבריו תמוהין וכמ"ש הס"ט ביו"ד (סי' קפ"ג סק"א) ע"ש וע"כ הנכון כמ"ש לעיל:

הלכה ח

[כ"י] **ותהא נאמנת לומר.** נ"ב עשו"ת ח"ס חאה"ע ח"א סי' מ"ב:

הלכה ט

קידש א' מה' נשים כו'. ע' בפני משה דמיירי בקידושי ביאה דקנסוהו חכמים כו'. וכן הוא בבבלי (דף קי"ח ע"ב) ומצאתי בבעל העיטור (אות ק' קידושין דף ח' ע"ב) שנראה שגירסתו היתה בירושלמי בשינוי ממה שלפנינו וז"ל וה"ג בירושלמי במה דברים אמורים שקידשה בשטר אבל בכסף נותן גט וכתובה לאחת וגט וכתובה לאחת ומסתברא דלא גרסינן בהל' ביאה ואם קידשה בביאה קנסוה חכמים ונותן כתובה לכ"א עכ"ל. והן אמת שצל"ע ע"ז מירושלמי ב"מ (פ"ג ה"ג) שאיתא שם אמר ר' אילא אוף אנן תנינא ואמר היא גזילה היא בעילה היא מלוה (כלומר דבכולהו פליג רבי טרפוו עם ר' עקיבא). ואם כן מדמכנה לדינא דהמשנה בלשון בעילה שמע מינה שמיירי בקידושי ביאה וכדמוקי בש"ס דילן וצע"ק:

פרק טז

הלכה ג

אע"פ שיש סימנין בגופו ובכלים ולא כן תני כו'. ע' בישועות יעקב באה"ע (סי' ז' ס"ק כ"ב) שכתב שהירושלמי הלז נראה שנעלם מכל האחרונים וגם מדעת הקדמונים. עי' בראב"ד הובא בש"מ לב"מ כתב שם שאין שייך סברת עשויה להשתנות זולת בשומא ולא בשאר סימני הגוף ועשו"ת גבעת שאול ונעלם מהם הירושלמי הלז עכ"ל. ובאמת חלילה לומר כן על מאור עינינו הראב"ד שנעלם ממנו דברי הירושלמי ונראה שפירש הירושלמי כמו שפירש השירי קרבן דהירושלמי מיישב דלא קשיא מהמשנה על הברייתא דמתניתין מיירי בסימנין העשויין להשתנות והברייתא איירי בסימנין שאין עשויין להשתנות רק שהשירי קרבן חלק בין מובהקין לאין מובהקין ולהראב"ד החילוק בין שומא לשאר סימנין ואם כן אתי שפיר דברי הראב"ד והאחרונים. ועשו"ת משכנ"י חאה"ע (סי' ט') שכתב ע"ד הירושלמי הללו וז"ל משמע להדיא דסבירא ליה דסימנים דאורייתא רק משום דסימנין עשויין להשתנות ואיירי בשומא וכיוצא בה עכ"ל הרי שפירש דברי הירושלמי דמיירי בשומא. אולם לפמ"ש בביאור הירושלמי א"ש יותר:

[כ"ו] **שהעביר הכרת פניהם**. נ"ב עשו"ת ח"ס חאה"ע (חלק א' סימן נ"ב):